

ANALIZĂ COMPARATIVĂ A INVESTIȚIILOR MAJORE ȘI ADECVAREA LOR LA OBIECTIVELE PBTSM

Cele două investiții majore propuse în plan - infrastructura de irigații și industria prelucrătoare - reflectă o viziune tradițională asupra dezvoltării economice a României, care merită o analiză mai nuanțată. Cu un volum financiar combinat de aproximativ 5 miliarde euro și o implementare eșalonată între 2025-2031, aceste investiții reprezintă pariuri strategice majore care vor influența semnificativ traiectoria de dezvoltare a țării.

Analizând impactul acestor investiții asupra consolidării fiscale, constatăm că, în domeniul irigațiilor, efectul asupra PIB-ului este negativ, estimat la -0,12% pe an. Această situație ridică întrebări cu privire la rentabilitatea investițiilor, în condițiile în care costurile recurente de mentenanță nu sunt bugetate, ceea ce poate crea o presiune suplimentară asupra resurselor financiare. De asemenea, rentabilitatea investiției (ROI) rămâne incertă, generând îngrijorări asupra sustenabilității acestor măsuri pe termen lung.

Pe de altă parte, investițiile în industrie prezintă o imagine mai optimistă. Deși impactul direct este negativ, cu o estimare de -0,13% PIB pe an, se evidențiază un potențial de recuperare prin extinderea bazei de impozitare. Mai mult, aceste inițiative pot genera un efect multiplicator în economie, oferind oportunități de dezvoltare și creștere economică.

Investițiile în infrastructura de irigații: o soluție a trecutului pentru problemele viitorului?

Programul de investiții în irigații, cu cele 67 de proiecte majore și un buget de 2,37 miliarde euro, este prezentat ca o măsură de adaptare la schimbările climatice. Această caracterizare este, în cel mai bun caz, parțial corectă și, în cel mai rău caz, potențial contraproductivă.

În primul rând, abordarea propusă pare să ignore lecțiile ultimelor decenii privind gestionarea resurselor de apă în agricultură. Sistemele mari de irigații, energie-intensive și cu pierderi semnificative de apă, reprezintă o paradigmă depășită în contextul actual al crizei climatice. Experiența internațională arată că soluțiile mai eficiente combină tehnologii de irigații la scară mică, agricultură de precizie și practici agronomice adaptate la schimbările climatice.

Mai mult, focalizarea pe reabilitarea infrastructurii existente, moștenită din perioada comunistă, ridică întrebări serioase despre adecvarea la noile realități agricole. Structura proprietății agricole s-a schimbat dramatic, la fel și tipurile de culturi și tehnologiile disponibile. Un sistem proiectat pentru ferme colective de stat ar putea să nu fie optim pentru peisajul agricol actual, caracterizat de o mare fragmentare a proprietății și nevoi diverse de irigare.

Din perspectiva dezvoltării teritoriale, investiția riscă să adâncească, paradoxal, unele disparități regionale. Concentrarea resurselor în zonele cu infrastructură de irigații existentă înseamnă că regiunile care au avut istoric acces la irigații vor beneficia disproporționat de aceste fonduri, în timp ce alte zone, poate la fel de vulnerabile la schimbările climatice, rămân neadresate.

Industria prelucrătoare: modernizare sau perpetuarea unui model economic depășit?

Programul de investiții în industria prelucrătoare, cu cele patru scheme majore de ajutor de stat totalizând 2,6 miliarde euro, reflectă o încercare de modernizare a sectorului industrial românesc. Totuși, analiza detaliată a intervențiilor propuse sugerează câteva probleme fundamentale.

În primul rând, distribuția fondurilor între diferitele scheme pare să reflecte mai degrabă inerția politicilor industriale anterioare decât o viziune coerentă pentru viitor. Deși componenta de decarbonizare primește o alocare semnificativă (1 miliard euro), aceasta pare insuficientă în contextul provocărilor masive ale tranziției verzi. Industria prelucrătoare românească, în mare parte energie-intensivă și cu productivitate scăzută, ar necesita investiții mult mai substanțiale pentru o transformare reală.

Un aspect particular de îngrijorare este absența unei strategii clare de specializare inteligentă la nivel regional. Experiența altor țări europene arată că succesul politicilor industriale moderne depinde critic de capacitatea de a identifica și dezvolta avantaje competitive specifice fiecărei regiuni. Planul actual pare să adopte o abordare mai degrabă uniformă, care riscă să rateze oportunități de dezvoltare specifice diferitelor regiuni.

Probleme structurale neadresate

O problemă majoră este că ambele tipuri de investiții par să ignore provocările fundamentale cu care se confruntă societatea românească. Accesul la servicii publice de bază în zonele defavorizate este o chestiune esențială care nu este abordată. De asemenea, conectivitatea și infrastructura de transport sunt cruciale pentru dezvoltarea regională, iar lipsa lor poate afecta grav eficiența investițiilor. În plus, dezvoltarea capitalului uman este un aspect crucial, iar capacitatea administrativă locală trebuie consolidată pentru a gestiona eficient aceste inițiative. Digitalizarea, un obiectiv esențial în era modernă, rămâne de asemenea un aspect deosebit de important.

Privite împreună, cele două programe majore de investiții reflectă o tensiune fundamentală în abordarea dezvoltării României: pe de o parte, încercarea de a rezolva probleme structurale prin soluții de infrastructură la scară mare, pe de altă parte, nevoia de transformare fundamentală a modelului economic în contextul provocărilor secolului XXI.

Problema fundamentală nu este neapărat în ceea ce propun aceste investiții, ci mai degrabă în ceea ce omit. Într-un plan fiscal-structural pe termen mediu, era de așteptat ca investițiile majore să abordeze provocările structurale cele mai presante ale României:

1. Disparitățile urban-rural în servicii publice fundamentale: România rămâne țara din UE cu cea mai mare pondere a populației fără acces la apă curentă și canalizare (aproximativ 30% din populație). Această situație are implicații dramatice pentru sănătatea publică, educație și dezvoltare economică. În acest context, prioritizarea irigațiilor înaintea infrastructurii de bază pare cel puțin discutabilă.

2. Dezechilibrele în dezvoltarea urbană: Concentrarea dezvoltării în câteva centre urbane majore (București, Cluj, Timișoara, Iași) a creat un model economic dezechilibrat teritorial. Orașele mici și mijlocii, care ar trebui să funcționeze ca poli de dezvoltare regionali, se confruntă cu declin demografic și economic. Un plan de investiții mai echilibrat ar fi trebuit să prioritizeze dezvoltarea acestor centre urbane secundare.
3. Provocările tranziției duble (verde și digitală): Deși planul include o componentă de decarbonizare industrială, abordarea pare incrementală mai degrabă decât transformațională. Într-o perioadă în care UE accelerează tranziția verde și digitală, România riscă să rămână blocată într-un model economic depășit. Investițiile propuse nu par să construiască fundamentele pentru economia digitală și verde a viitorului.

Recomandări pentru reorientare

Pentru a alinia mai bine investițiile cu obiectivele stabilite prin Planul de Bază pentru Tranziția și Sustenabilitatea Mediului (PBTSM), este necesară o reorientare a priorităților. Aceasta ar putea include un accent mai puternic pe infrastructura de bază în zonele defavorizate, precum și investiții în educație și sănătate, care sunt fundamentale pentru o dezvoltare durabilă. Promovarea dezvoltării centrelor urbane mici și mijlocii, împreună cu crearea unor rețele de conectivitate digitală și fizică, este esențială pentru a asigura o dezvoltare echilibrată.

O abordare integrată, care să coordoneze fondurile europene cu alte inițiative, ar putea să maximizeze eficiența investițiilor. Complementaritatea cu Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR) ar putea să asigure o implementare armonizată, în timp ce sinergiile între diferitele tipuri de intervenții ar putea spori impactul acestora. Stabilirea unor mecanisme de monitorizare a impactului teritorial este crucială pentru evaluarea rezultatelor și asigurarea unei transparențe adecvate.